

YAYIN TANITIM/BOOK REVIEW

Armağan, B. (2023), Türk Romanında İşçiler. Fenomen
Yayıncılık, Erzurum. 215 s., ISBN:978-625-7351-84-3.

Yüksek Lisans Öğrencisi Şengül KURT*
Amasya Üniversitesi
sengulkurt588@gmail.com

Toplumsal statülerin ekonomik güç bağlamında dönüşüm geçirdiği yirminci yüzyılda belirginlik kazanan işçi kitlelerinin roman sahasındaki görünümünün ele alındığı Türk Romanında İşçiler adlı eser, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı öğretim üyesi [Doç. Dr.] Burak ARMAĞAN'ın doktora tezinin kitaplaştırılmış hâlidir. Genelden özele giden düzlemde ilerleyen çalışma üç bölüm şeklinde kurgulanır.

Literatürde yer alan çeşitli kavramların izahı ile başlayan birinci bölümde, sosyal konumların tarihsel süreç içindeki değişimi, merkezdeki konunun edebî alana dâhil oluşu gibi bilgilerin aktarımı yer alır. Başta TDK olmak üzere A. Gündüz Ökçün, Sungur Savran, Yıldırım Koç, Oya Sencer, Arif Geniş, Ali Gevgilili, Leo Huberman, Raymond Aron, Ha Joon Chang ve diğer pek çok yerli/yabancı araştırmacının işçi tanımına, yer yer karşılaştırmalar yapılarak, değinilir. Örneğin Yıldırım Koç'un işçi üzerine yaptığı tanım eserinde şu şekliyle yer bulur: "İşçi, geçimini sağlayabilmek için iş gücünü satmaktan başka yolu olmayan ve ayrıca işgücünü satabilme özgürlüğüne sahip bulunan ve üretimi

* ORCID: orcid.org/0009-0006-3104-7495.

kendi başına sürdürebilecek başka olanaklara sahip bulunmayan(mülksüzleşmiş) ücretlidir.” (Koç, 2003: 8’den akt. Armağan, 2023: 8). İlerleyen kısımlarda işçi kavramının ortaya çıkış sebepleri ve tarihsel olayların kavrama olan etkisine değinilir. Tüm dünyayı derinden etkileyen Sanayi Devrimleri, Fransız İhtilali, akabinde gelişen kapitalistleşme süreci gibi olaylar ve bu olayların önce Osmanlı Devleti’nde, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti’ndeki izdüşümleri, işçi ve işçiye bakış odaklı değerlendirilir; yaşanan değişim ve dönüşüm gözler önüne serilir. Eşsüremliler olarak Türk siyasi tarihinin de anlatımının yapıldığı bölümde, TÜİK verilerinden hareketle 1984-2019 yılları arasında işçilerin işkollarına göre dağılımı ve sendikalara üye işçilerin dağılım tabloları ilgili başlıkların altında verilerek yıl ve çalışma sahası bazlı olarak işçi sayılarındaki artış/azalış somut delillerle ortaya konulur. Arka planda yaşananların ve genel bilgilerin aktarımını takiben, işçilerin konu olarak edebî eserlerin dünyasına girişleri, tarihsel seyir bağlamında aktarılır.

İkinci bölümde seçilen on bir romanın içerik ve yapı özelliklerine değinilmek suretiyle eserlerin kimliği ortaya konulur. 1927-1984 yılları arasında yayımlanan söz konusu romanları seçme sebebini Armağan (2023: 3), “... Bu seçimde işçinin yapı ve tema olarak merkezde bulması (1927-1984), değişik sektörlerle ait işleyişlerin yer alması ve edebî nitelik taşınması gibi faktörler göz önünde bulunduruldu.” cümleleriyle açıklar. 80’ler sonrasının dâhil edilmeyişi ise sosyal yapıdaki değişim ve postmodernizm eğilimi ile izah edilebilir.

Ayrıca bölüm alt başlıklarında romanlar isimlerinden önce, kurguda dikkat çeken yönlerine vurgu niteliğindeki kelime ve kelime gruplarıyla birlikte kullanılır: Görüntüsel değişim: Çulluk, Tükenen Geleneksel Sistem: Çıkrıklar Durunca, Çözülen Toplumda Kadın Olmak: Afrodit Buhurdanında Bir Kadın, Eylemsizlik: Aganta Burina Burinata. Sentetik İlişkiler: Bereketli Topraklar Üzerinde, Sığılan Duyarlılık: Sağırdere, Çözumsuzlüğe Dönüşen Çıkış: Sarı İt, Hak Uyanışından Cezaya: Grevden Sonra, Uyanış Sürecinin Sancısı: Gözbağı, Zorbalığa Dönüşen Sorumluluk: Ölümün Ağzı, Kaygının Sürerliliği: Berci Kristin Çöp Masalları. Değerlendirmeye tabi tutulan romanlar, toplumcu gerçekçi

yazarlarca kaleme alınmışlardır. Eserlerin en temel ortak noktası ise toplumun göz ardı edilen kategorisini teşkil eden 'işçiyi' seçmeleridir. Endüstrileşme faaliyetlerinin mülksüzleşmeye başlayan kitleyi meydana getirmesi, göç olgusu, yozlaşma aşamaları paralelinde ilerleyen anlatılarda olan ve olması gereken işçi modelleri gösterilir.

Üçüncü ve son bölümde romanlardan hareketle işçiler; fabrika işçileri, yapı/inşaat işçileri, tarım işçileri, maden işçileri, basım ve basımevi işçileri, deniz işçileri, dokuma işçileri ve diğer işçiler olarak sınıflandırılır. Eserlere göre dağılım ise şu şekilde gösterilebilir: Bereketli Topraklar Üzerinde romanında yapı/inşaat, tarım; Sağırdere ve Gözbağı romanlarında yapı/inşaat; Aganta Burina Burinata romanında tarım; Ölümün Ağzı, Afrodit Buhurdanında Bir Kadın romanlarında maden; Sarı İt, Grevden Sonra romanlarında basım ve basımevi; Aganta Burina Burinata romanında deniz; Çıkrıklar Durunca romanında dokuma işçiliği. Diğer işçiler olarak aktarılanlar arasında; Afrodit Buhurdanında Bir Kadın romanındaki büro işçiliği; Aganta Burina Burinata romanında dolap beygiri yerine çalışan bir kişi; Sağırdere romanında taş ocağı işçiliği; Sarı İt romanında ise çocuk işçiler bulunur. Bunun yanında ilgili bölümde sadece işçi olan başkişiler değil onlarla temas hâlindeki diğer karakterler fonksiyonları bağlamında destekleyicilik veya karşıtlık özellikleriyle irdelenir; hak arama eylemlerine, yaşam alanlarına, yozlaştırılma unsurlarına değinilir.

Sonuç kısmında genel değerlendirmelerin, çıkarımların bulunduğu eser Kaynakça bölümü ile tamamlanır.

Türk Romanında İşçiler eseri, 20. yüzyılda küresel ölçeği sarmalayan gelişmelerin oluşum zeminini, tarihsel süreçteki ilerleyişini, Avrupa ve Türkiye cephelerindeki yansımalarıyla sosyal, siyasi, ekonomik, düşünsel çerçevede ele alan, bunun yanında romanlardaki karşılığını tüm birimleriyle tahlil eden, böylelikle izdüşümü kurguda görüntülenen dönüşümü aktaran bir çalışmadır. Yakın döneme ışık tutması haricinde yeni araştırmalara kaynaklık etme yetkinliği bulunan, titiz bir emek karşılığı olan eser, akıcı dili, tasnifleri, birimler arası bağlantıları ile de dikkat çeker.

Kaynakça

Armağan, B. (2023). *Türk romanında işçiler*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık.